

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДРАМАТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК РІЗНОВИДУ ХУДОЖНЬОГО МОВЛЕННЯ

Іванна СТРУК,

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
iv.struk@chnu.edu.ua

COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC FEATURES OF A DRAMATIC TEXT AS A KIND OF ARTISTIC SPEECH

Ivanna STRUK,

Chernivtsi National University
named after Yuriy Fed'kovych,
ORCID ID: 0000-0002-9883-8818; Researcher ID: H-3039-2017

Іванна Струк. Коммуникативно-прагматические особенности драматического текста как разновидности художественной речи. В статье сформулированы теоретические основы изучения драматического текста, разграничены понятия “драматический текст” и “драматическое произведение”, поскольку эти лингвистические реалии находятся в отношениях включения. **Научная новизна** исследования обусловлена тем, что коммуникативно-прагматические особенности драматического текста буковинских писателей конца XIX – начала XX в. еще не были предметом анализа. **Актуальность** научного исследования обусловлена необходимостью целостного анализа драматического текста, изучением обязательных факторов экспрессивности драматического текста, которые влияют на развитие диалогических партий персонажей. В статье использованы такие **методы и приемы** лингвистического анализа: системно-функциональный анализ, метод дискурсивного анализа, контекстуально-интерпретационный метод. **Выводы.** Проникнуть в структуру драматического текста, раскрыть смысл авторских интенций становится возможным благодаря проведению объемно-прагматического разделения текста. Коммуникативно-прагматическая организация драматического текста влияет на процессы активного эстетического воздействия художественного произведения на сознание адресата.

Ключевые слова: художественный текст, драматический текст, драматическое произведение, креолизованный текст, квазиспонтанные речи, квазидialogы, квазимонологи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогодні термін “*текст*” тлумачать надто широко: філософська реальність *текст* не має чітких меж, поняття *текст* розширилося до меж культури. “Розширення меж поняття “*текст*” розглядається, як відомо, у зв'язку з так званою пантекстуальністю, сутність якої образно визначають слова німецького ученого: “Тексти всіх різновидів залишають свою паперову домівку і захоплюють раніше семіотично не доторкані землі”. В універсальній дефініції *текст* увиразнено когнітивну і прагматичну природу та ретрансляційний характер поняття (текст є провідником інформації і, ширше, культури): “Текст (від лат. *тканина, сплетіння, поєднання* – цілісна семіотична форма лінгвопсихоментальної діяльності мовця, концептуально та структурно інтегрована, що служить прагматичним посередником комунікації й діалогічно

вбудована до семіотичного універсуму культури”. Проте *текст* передовсім пов'язаний з вербальним способом передачі інформації, який має дві форми – усну та писемну.

Тривалий час у мовознавстві панували два розуміння тексту – широке й вузьке. Широке розуміння пов'язане з усним і письмовим текстом, а вузьке – лише з письмовим. Наразі у мовознавстві проблема широкого і вузького розуміння тексту втратила актуальність. “Вчені вже давно прийшли до ідеї “первинності” тексту: з одного боку, у процесі комунікації ми говоримо не окремими розрізненими реченнями, а текстами, з іншого – саме текст отримує дослідник мови як матеріал для аналізу”. Усні спонтанні тексти давно вже перебувають у полі зору лінгвістів.

На сучасному етапі текст став основним об'єктом лінгвістики. У мовознавчій літературі можна знайти до 300 визначень тексту⁴. У тлумачення тексту кожен дослідник

¹ Chemiavskaia V. E. Linyhvytyka teksta. Polykodovost, intertekstualnost, interdiskursivnost: uchebnoe posobyie [Linguistics of the text. Polycodality, intertextuality, interdiscursivity: Textbook], Moskva, 2009, P. 84 [in Russian].

² Selivanova O. Suchasna linyhvytyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: a terminological encyclopedia], Poltava, 2006, P. 599–600 [in Ukrainian].

³ Valhyna N. S. Teoryia teksta: uchebnoe posobyie [Text Theory: Tutorial], Moskva, 2003, P. 115 [in Russian].

⁴ Zalevskaya A. A. Psiholingvisticheskie issledovaniya. Slovo. Tekst: izbrannyye trudyi [Psycholinguistic research. Word. Text: Selected works], Moskva, 2005, P. 341 [in Russian].

вкладає своє розуміння, виходячи з постулатів тієї науки або напрямку, представником якої він є. Визначення тексту різняться ступенем узагальнення, врахуванням специфіки кожного типу тексту. Проте в усіх визначеннях тексту міститься вказівка на його прагматичну спрямованість. Пор.: Текст – “складна комунікативна одиниця найвищого порядку, продукт і предмет комунікативно-пізнавальної діяльності”⁵; Є. Бартмінський у визначенні тексту акцентує увагу на складній поліфонічній структурі лінгвістичної одиниці. Пор.: “Текст – це надфразна мовна одиниця, макрознак, який має певні жанрові та стилістичні ознаки (кваліфікатори тексту), підлягає цілісній семантичній та комунікативній інтерпретації, відзначається структурною інтегрованістю й тематичною зв’язністю, дозволяє внутрішнє семантичне членування, а у випадку розлогих текстів – логічне та композиційне”⁶. О. Леонтьєв пропонує семантично конденсовану та лаконічну за формою дефініцію: “Текст є функціонально завершеним мовленнєвим цілим”⁷. І. Меншиков розуміє текст як “будь-яке нормативне й формально-завершене мовленнєве утворення, яке містить у собі прагматично орієнтовану інформацію”⁸. В. Кононенко акцентує увагу на етнолінгвістичній основі тексту, що “відтворює знання і про світ, образно-метафоричне і символіко-трансцендентальне сприйняття в їх національно орієнтованому вираженні”⁹.

І. Попова тлумачить текст як “будь-яке комунікативно значуще, формально й змістовно завершене мовленнєве утворення, побудоване з певною прагматичною настановою”¹⁰, відзначаючи, що текстом може бути будь-яка синтаксична одиниця, навіть окремі слова (*Автовокзал, Перехід, Харчі*) чи літери (*М* (метро), *Р* (парковка)).

У текстології не розв’язано залишається проблема типології текстів. О. Лаптева класифікує тексти за належністю до різних форм і видів мовлення і виділяє чотири різновиди тексту: “письмовий, усний, монологічний, діалогічний”¹¹. За різними ознаками тексти поділяються на 1) усні, писемні, друковані; 2) адресатні та безадресатні; 3) комунікативно спрямовані на процес і на результат; 4) жорсткі (клішовані) й узуальні; (частково регламентовані) і вільні; 5) дескриптивні (описові), наративні (розповідні), експланаторні (пояснювальні), аргументативні й інструктивні. Розгалуженими є класифікації текстів “за стилем, жанром, типом дискурсу (наприклад, художні, публіцистичні, наукові, релігійні, ділові; тексти-протоколи, накази, дисертації, статті, репортажі тощо; політичні, спортивні, ділові, юридичні,

військові, рекламні тощо”¹². Дихотомічний підхід до класифікації мовних одиниць уможливило бінарні одиниці нехудожній – художній текст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв’язання проблеми. Концепція художнього тексту (*далі ХТ*) у зарубіжному мовознавстві сформована в працях Р. Барта, М. Бахтіна, Г. Вайнриха, І. Гальперіна, В. Дресслера, Ю. Лотмана, здобутки українського мовознавства в розбудові теорії ХТ пов’язані з іменами Ф. Бацевича, М. Голянич, С. Єрмоленко, Т. Єщенко, А. Загнітка, В. Калашника, М. Крупи Н. Руснак, О. Селіванової, Н. Слухай, І. Смушинської, Н. Сологуб, та ін.. Зокрема полісемічність ХТ послугувала об’єктом дослідження Р. Барта, В. Виноградова, О. Воробійової, структура тексту – Г.-Г. Гадамера, Ю. Лотмана, Є. Реферовської, особливості функціонування мовних одиниць у вираженні авторських інтенцій – Е. Береговської, В. Бурбело, С. Шабат-Савки, проблема діалогічного мовлення – М. Бахтіна, З. Гетьмана, особливості спонтанного діалогу та його вплив на мову і стиль художнього твору – К. Долініна, Г. Поліщука, О. Сиротинина.

ХТ – семіотична одиниця. Єдність форми та змісту уможливило розгляд тексту як особливого знаку мовлення, яка й визначає його поліфункціональність. Текст одночасно є і одиницею спілкування, і способом формування, поширення та передавання знань, зокрема знання про саму мову, здійснюючи художньо-естетичний вплив на адресанта (у ХТ експресивний виклад інформації зазвичай переважає над раціональним). Семіотичний характер ХТ потребує в його аналізі враховувати як лінгвістичні параметри, так і літературознавчі.

Прагматичний чинник є визначальним для будь-якого тексту. Створенню ХТ передують задум автора, який реалізується в ході створення тексту, відповідно, текст удосконалюється, набуваючи довшої форми.

Будь-який текст є центром комунікативного акту: автор – текст – реципієнт, проте ХТ вибудований за схемою *ідея – художній образ – мова*, а нехудожній відповідає моделі *ідея – мова*. У нехудожньому тексті “реалізована первинна моделювальна система (за твердженням Тартуської школи), тобто мова у її спонтанному вигляді, у ХТ – вторинна моделювальна система, мова, опрацьована відповідно до задуму автора, його художнім уподобанням, належності до стилю, мистецькій течії тощо. Отже, мова у ХТ і нехудожньому тексті має різні ступені сублімації”¹³.

ХТ як явище мистецтва слова є інтегральним: воно мистецьке і психологічне, інтелектуальне і соціальне; це

⁵ Dridze T. M. “Sotsialno-psihologicheskie aspekty porozhdeniya i interpretatsii tekstov v deyatelnosti rechevogo obscheniya” [Socio-psychological aspects of the generation and interpretation of texts in the activity of linguistic communication], *Aspekty izucheniya teksta: sbornik nauchnykh trudov* [Aspects of Text Study: Collection of Scientific Works], Moskva, 1981, P. 135 [in Russian].

⁶ Bartminskiy E. Yazykovoy obraz mira: ocherki po etnolingvistike [Language image of the world: Essays from ethno linguistics], Moskva, 2005, P. 290 [in Russian].

⁷ Leontev A. A. “Vyskazyivanie kak predmet lingvistiki, psiholingvistiki i teorii kommunikatsii” [Expressing as a subject of linguistics, psycholinguistics and theories of communication], *Sintaksis teksta : sbornik statey* [Syntax of text: Collection of articles], Moskva, 1979, P. 28 [in Russian].

⁸ Menshikov I. I. Tekst kak sintaksicheskaya edimitsa [Text as a syntactic unit], *Visnik Dnipropetrovskogo natsionalnogo universitetu. Movoznavstvo* [Bulletin of the Dnipropetrovsk National University. Linguistics], Dnipropetrovsk, 2003, Vip. 9, P. 170 [in Ukrainian].

⁹ Kononenko V. I. “Mova. Kultura” [Language. Culture], *Styl: zbirnyk statei* [Style: collection of articles], Kyiv, 2002, P. 126 [in Ukrainian].

¹⁰ Popova I. S. Fundamentalni katehorii metamovy ukrainskoho syntaksysu (odynytsia, zviazok, model): monohrafiia [Fundamental categories of Ukrainian syntax (unit, communication, model): monograph], Dnipropetrovsk, 2009, P. 149 [in Ukrainian].

¹¹ Lapteva O. A. “Stroenie dialektnoj voprosnoj repliki. E kspressivno-e moczional’ny’e repliki. Otvetnaya replika. Pleonasticheskie opredeleniya v dialektnoj rechi” [Definition in dialect language. Expressive and emotional replicas. Replica respond. Pleonastic definition in dialectal language], *Russkij razgovornyj syntaksis* [Russian Spoken Syntax], Moskva, 1976, P. 257–264 [in Russian].

¹² Selivanova O. Suchasna lnhvistyka..., op. cit., P. 601.

¹³ Lotman Yu. M. Struktura khudozhestvennogo teksta [Artistic text structure], Moskva, 1970, P. 328 [in Russian].

своєрідний мовленнєво-словесний акт між автором і читачем, здійснений за допомогою слова. Найновіші дослідження цього феномена здійснені при залученні необхідних наук: психології художньої творчості, історії літератури, літературної критики, мовознавства та ін.

ХТ розглядають “як цілісну ієрархічну систему, як естетичне явище, що репрезентує особистість того чи того митця, відображаючи чільні характеристики його творчості на всіх рівнях: граматичному, семантичному, власне художньому”¹⁴. ХТ має чіткі межі – початок і кінець, тобто становить систему закритого характеру.

Оскільки ХТ має стосунок до двох психолінгвістичних процесів – породження й сприйняття тексту, беручи до уваги психолінгвістичну природу тексту, який функціонує у комунікативному ланцюгу *автор – текст – читач*, ХТ розглядаємо у площині *ХТ – автор* і *ХТ – читач*. Виокремлення двох площин ХТ зумовлює необхідність у розмежуванні знань, об’єктивованих у ХТ – автор, і знань, отриманих читачем. У цьому ракурсі можна розглядати і “дві функції тексту, які є різновидами комунікативної. Функція ХТ щодо автора – *епістемічна*, функція збереження знань про дійсність, а функція ХТ щодо читача – *гносеологічна*, функція отримання нових знань”¹⁵. ХТ побутує в розмаїтті, пов’язаному з літературними родами та жанровими характеристиками. З-поміж текстових різновидів особливе місце посідає драматичний текст (*далі ДТ*).

Мета нашої статті – проаналізувати ДТ як різновид художнього мовлення, з’ясувати його комунікативно-прагматичні особливості. **Матеріал дослідження** – драматичні тексти буковинських письменників (Ю. Федьковича, С. Воробкевича, С. Яричевського, І. Синюка).

Актуальність наукової розвідки зумовлена потребою цілісного аналізу драматичного тексту, необхідністю розмежування понять “драматичний текст” і “драматичний твір”, вивченням обов’язкових чинників експресивності драматичного тексту, що впливають на розвиток діалогічних партій персонажів, зокрема прагматичних компонентів мовлення, які розглядають як певні правила успішної комунікації.

У статті використано такі **методи й прийоми**

лінгвістичного аналізу: системно-функціональний аналіз, метод дискурсивного аналізу, контекстуально-інтерпретаційний метод.

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що комунікативно-прагматичні особливості ДТ буковинських письменників кінця XIX – початку XX ст. ще не були предметом аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному мовознавстві ДТ вивчають у різних аспектах. У комунікативно-прагматичній парадигмі ДТ визначено як специфічний тип художнього тексту, що має свої структурно-мовленнєві особливості, зумовлені поєднанням інформаційних, прагматичних, стилістичних і когнітивних аспектів, де прагматичний аспект виявлено в мовленнєвих актах, синтаксичній організації реплік, інформаційній насиченості, ілюкувативній чіткості. У межах лінгвокогнітивного підходу Х. Старовойтова трактує драму “як процес і продукт стилізованої й типізованої мовленнєво-розумової діяльності та фізичної активності персонажів, що виступає засобом розкриття задуму адресанта, відображає ментальність, особливості мовлення представників мовного соціуму та усвідомлення драматургом навколишньої дійсності”¹⁶. Низка мовознавців досліджує драму у лінгвістичному аспекті “як продукт діяльності, що розкриває актуальні моральні, етичні й естетичні проблеми певної епохи, результат набору слів, форм, конструкцій, що залежать від змісту задуму, законів та можливостей мови”¹⁷. У руслі гендерної лінгвістики Н. Борисенко розглядає ДТ “як продукт діяльності автора, в якому втілено мовне і мовленнєве відображення комунікативних стереотипів, зумовлених гендером і притаманних суспільству, членом якого є автор”¹⁸. В. Ніконова, з огляду на поетико-когнітивний аспект, визначає ДТ “як сукупність мовних і ментальних структур художнього світу письменника, результат складного процесу індивідуально-авторської інтерпретації реального світу, зумовленого історичними та культурними традиціями певної епохи, а також вимогами жанру трагедії як типу тексту”¹⁹.

Драма – “це літературний твір, побудований у формі

¹⁴ Moisiienko O. A. Strukturno-semantichni ta funktsionalni osoblyvosti remarky v khudozhnomu teksti (na materialy tvoriv A. Zei): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 “Klasychni movy (novohretska mova)” [Structural and semantic and functional features of the remarks in the artistic text (on the material of the works of A. Zei): Author's abstract. DIS. for science gain. degrees of the candidate. philological science], Kyiv, 2008, P. 1 [in Ukrainian].

¹⁵ Rusnak N. O. Dialektnyi tekst: linhvokohnityvnyi ta prahmatychnyi aspekty doslidzhennia: dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. filol. nauk: spets. 10.02.01 “Ukrainska mova” [Dialect text: cognitive and pragmatic aspects of research: dissertation for the degree: doctor of philological sciences], Chernivtsi, 2011, P. 34 [in Ukrainian].

¹⁶ Starovoirova Kh. V. “Kontseptualni mekhanizmy aktualizatsii arkhetypu materi v suchasniy frantsuzkii dramy” [Conceptual mechanisms of actualization of the archetype of mother in modern French drama], *Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the Izmail State Humanitarian University], Izmail, 2008, Vyp. 25, P. 137–139 [in Ukrainian].

¹⁷ Berkner S. S. “Yazyk kak instrument politiki: rol stereotipov i ideologizirovannoy leksiki” [Language as a policy tool: the role of stereotypes and ideology vocabulary], *Esse o sotsialnoy vlasti yazyka* [Essay about social authority], Voronezh, 2001, P. 85–89 [in Russian];

¹⁸ Voznenko N. V. “Spetsyfyka vidtvoření zasobiv komichnoho pry nimetsko-ukrainskomu pereklydi khudozhnikh tekstiv (na materialy opovidannia F. Heriha “Randevo z Bohom)” [Specifics of the reproduction of comic means at the German-Ukrainian translation of artistic texts (on the material of F. Garya's story “Meeting with God”)], *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia*. Filolohichni nauky [Scientific notes of Nizhin's state University named after Nicholas Gogol. Philological sciences], 2014, Kyiv, 2003, P. 35–39 [in Ukrainian]; Mostova N. A. Linhvostylystychni zasoby stvoření khudozhnoho obrazu v dramaturhichnomu teksti per-shoi polovyny XX stolittia (na materialy pies Marselia Panolia “Marius”, “Fanny”): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.05 “Romanski movy” [Linguistic means of creating an artistic image in the drama text of the first half of the twentieth century (on the material of Marseille Panolia, “Marius”): Author's abstract. Dis. At the science degree], Kyiv, 2002, 19 p. [in Ukrainian].

¹⁹ Borysenko N. D. “Komunikatyvna povedinka personazhiv brytanskoï dramy: sotsiolinhvistychnyi aspekt” [Communicative behavior of British drama characters: Sociolinguistic aspect], *Literaturoznavchi studii* [Literature studio], 2013, Vyp. 39(1), P. 133–138 [in Ukrainian].

¹⁹ Nikonova V. H. Kontseptualnyi prostir trahichnoho v piesakh Shekspira: poetyko-kohnityvnyi analiz: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.04. “Hermanski movy” [Conceptual space of tragic in Shakespeare plays: Poetic-cognitive analysis: Author's abstract. DIS. for science gain. degrees of the candidate. Philological science], Kyiv, 2008, 32 p. [in Ukrainian].

діалогу без авторської мови і призначений для сценічного виконання”²⁰, “родовий різновид літератури (поряд з епосом і лірикою), зумовлений потребами театрального мистецтва; полягає в художньому моделюванні життєвих колізій за відсутності авторських характеристик дійових осіб”²¹.

Драма як рід літератури має вияви в тріаді комедія, трагедія, драма, кожен з яких побутує в жанрових характеристиках. Жанр визначають як “тематичний технічно усталений тип художньої творчості, специфічний для кожного різновиду мистецтва, що визначений своєрідністю зображення”²². Жанрову термінологію ДТ становлять “власне драма, трагедія, комедія, трагікомедія, містерія, мораліте, фарс, водевіль, мелодрама”²³. Проте буковинські драматурги індивідуально підходять до визначення жанрів творів, деталізуючи жанрові підзаголовки різними лексемами (*комедія-шутка, драма-дума, драматична алегорія, народна драма, сусільна драма, поетична казка* – у С. Яричевського; *фрашка, іграшка, дивоглядя* – у Ю. Федьковича; *народна мьелодрама, образ, народна комедія-оперетка, комічна оперетка* – у С. Воробкевича; *образок* – у І. Синюка).

Помітно, що драматурги, з метою привернути увагу читача, позначають п’єсу в підзаголовку назвою іншого роду літератури, пор.: *комедія-шутка, драма-дума, драматична алегорія, поетична казка, образок* тощо. Зокрема І. Синюк у своїй п’єсі “Мужики” визначає жанровий підзаголовок як *драматичний образок*, хоча у літературознавстві *образок* – “невеликий за обсягом прозовий твір, основою якого є ескізне зображення певної події або сценки, пластичний опис ситуації”²⁴.

За способом відтворення інформації ДТ, як ХТ, мають вияви у прозовій та поетичній формі. Буковинські драматурги другої половини ХІХ – початку ХХ ст. надавали перевагу прозовим ДТ. Проте поетичний виклад інформації (ритмічно організоване мовлення) характерний драматичним творам С. Яричевського, Ю. Федьковича. У п’єсі “Довбуш” (перша редакція) спостерігаємо комбінований виклад матеріалу (одні репліки реалізує віршована форма, інші – прозова). Твори С. Воробкевича перенасичені піснями (наприклад, “Гнат Приблуда” (16), “Убога Марга” (20), “Пан мандатор” (17) тощо), що наближає кожен з них до опери.

Йшлося, що у нехудожньому тексті реалізується мова у її спонтанному вигляді, у ХТ – мова, опрацьована відповідно до задуму автора, його художніх уподобань, стилю, мистецькій течії тощо. Специфіка ДТ в тому, що вербальна комунікація (вторинна моделювальна система, за Ю. Лотманом) імітує спонтанне розмовне мовлення, у нашій інтерпретації – *квазіспонтанне мовлення* (виділено нами) (далі спонтанне мовлення), яке має певні ознаки. *Квазіспонтанне мовлення* у ДТ реалізують *квазімонологи, квазідіалоги, квазіполілоги* (далі *монолог, діалог, полілог*).

У ДТ перевага надається простим реченням, навіть при вираженні складної думки, що сприяє створенню ілюзії спонтанності комунікативної взаємодії, наближеної до життєвої ситуації. Пріоритетний вибір простих речень і коротких реплік може бути пов’язаний з тим, що при слуховому сприйнятті до адресата (глядача) доходить лише та інформація, що не потребує складного декодування.

Прагматична специфіка ДТ у наявності двох реципієнтів – глядача і читача. Вважаємо за доцільне розмежовувати поняття “*драматичний текст*” і “*драматичний твір*”. Глядач корелює з ДТ, а відтворювана на його основі сценічна дія сприймається двома шляхами – візуально і у формі реального мовлення дійових осіб (зорово-слуховий канал зв’язку). Велику роль у продукуванні драматичного твору відіграє театральність, зумовлена вербально-соматичним субкодом. Читач взаємодіє з ДТ, сприймання змісту тексту відбувається внаслідок читання (зоровий канал зв’язку).

Щодо драматичного твору, то він становить синтез двох мистецтв: мистецтва художньої літератури та мистецтва театрального. І основним знаряддям цих двох мистецтв є слово.

Драматичний твір визначаємо як семіотичну одиницю, у створенні якої беруть участь різні види мистецтва – театр, живопис, – соціально-культурний феномен, що відіграє важливу роль у створенні мовної картини світу певного соціуму. Драматичний твір “розрахований на звукове сприйняття й на присутність глядача”²⁵, що пояснює наявність певних особливостей персонажного мовлення, передбачає взаємодію автора та читача / глядача, автора та персонажа, персонажа та читача / глядача, а також самих персонажів. Однак читач є пасивним учасником у драматичному творі.

Отже, прагматична специфіка драми як універсуму культури і засобу комунікації дозволяє розмежувати драматичний текст і драматичний твір, які перебувають у відношеннях включення: ДТ як лінгвістичний феномен впливає на читача, а драматичний твір вербалізує театральну дію для глядача.

У текстологію введено поняття *креолізований текст*. З початку 90-х років ХХ століття російські дослідники почали звертати увагу на властивість текстів поєднувати “іконічні (зображальні) та словесні елементи мас-медійних матеріалів, характеризуючи їх типи, види”²⁶. Е. Анісімова визначає, що креолізовані тексти – “це тексти, фактура, яких складається з двох частин: вербальної і невербальної”²⁷.

Поняття парадигма включає цілий ряд термінів на позначення комунікації або її продуктів (структурно неоднорідних текстів), побудованих на поєднанні семіотично гетерогенних складників. Серед них – “*креолізований текст, гібридний текст, супертекст*;

²⁰ Slovnyk ukrainскоi movy: v 11-ty t. [Ukrainian Dictionary: 11 volumes], za red. I. K. Bilodida, Kyiv, 1970–1980, T. 1–11, T. 2, P. 406 [in Ukrainian].

²¹ Literaturoznachna entsyklopediia: U dvokh tomakh [Literature Encyclopedia: two volumes], avt.-uklad. Yu. Kovaliv, Kyiv, 2007, T. 2, P. 297 [in Ukrainian].

²² Ibidem, P. 364.

²³ Ibidem, P. 298.

²⁴ Ibidem, P. 141.

²⁵ Zonenashvili D. S. Dialog v drame i dialog v proze: avtoref. dis. na zbuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 “Germanskіe yazyki” [Dialogue in drama and dialogue in prose: Dissertation for the degree: candidate of philological sciences], Moskva, 1980, P. 8 [in Russian].

²⁶ Anisimova E. Lingvistika teksta i mezhkulturnaya kommunikatsiya (na materialah kreolizovannykh tekstov) [Linguistics of the text and intercultural communication], Moskva, 2003, 128 p. [in Russian].

²⁷ Ibidem.

бімедіальний, полімедіальний, мультимедійний текст; полімодальний вербально-візуальний текст, полікодовий текст”²⁸.

У ДТ найменування персонажів, їхнього мовлення та мовлення автора репрезентовані різними (трьома) шрифтами, проте утворюють одне візуальне, структурне, змістове і функціональне ціле. Цікаво те, що у мелодрамі “Убога Марта” С. Воробкевич мелодію трембіти подає у нотах. У першодруках ДТ відтворена орфографія того часу. Тож ДТ розглядаємо як креолізований.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Драматичний текст є складним явищем зі своїми особливостями функціонування. Проникнути в структуру драматичного тексту, розкрити смисл авторських інтенцій стає можливим завдяки проведенню об’ємно-прагматичного членування тексту. Комунікативно-прагматична організація ДТ впливає на процеси активного естетичного впливу художнього твору на свідомість адресата.

Перспективу репрезентованого дослідження вбачаємо в подальшому поглибленні знань про категорійні ознаки тексту в комунікативно-прагматичному аспекті.

Ivanna Struk. Communicative and pragmatic features of a dramatic text as a kind of artistic speech. The article formulates the theoretical foundations of the study of dramatic text, distinguishes between the concepts of “dramatic text” (affects the reader) and “dramatic work” (verbalizes the theatrical action for the viewer), because these linguistic realities are in the relationship of inclusion. A dramatic text is a unity organized according to certain laws, which has a clear structure: a certain number of lines, designed with the help of the author's remark, forms a dialogical unity; the combination of dialogic units forms a scene; the set of scenes constitute an act; several acts create a complete work.

Obligatory factors of expressiveness of the dramatic text that influence the development of dialogic parts of the characters are pragmatic components of speech which are considered as certain rules of successful communication. In the communicative-pragmatic paradigm dramatic text is defined as a specific type of artistic text that

has its own structural and speech features due to a combination of informational, pragmatic, stylistic and cognitive aspects, where the pragmatic aspect is found in speech acts, syntactic organization of cues.

The scientific novelty of the research is DT of Bukovinian's writers of the late nineteenth – early twentieth century that have not yet been the subject of analysis.

The relevance of scientific research requires a holistic analysis of the dramatic text and difference between the concepts of “dramatic text” and “dramatic composition”, the study of mandatory factors of expressiveness of dramatic text, influencing the development of dialogic parts.

The following **methods and techniques** of linguistic analysis are used in the article: system-functional analysis, method of discussion analysis, contextual-interpretive method.

Conclusions. Dramatic text is a complex phenomenon with its own peculiarities of functioning. It is possible to penetrate into the structure of a dramatic text, to reveal the meaning of the author's intentions due to the volume-pragmatic division of the text. The communicative-pragmatic organization of DT influences the processes of active aesthetic influence of a work of art on the consciousness of the addressee. We see the prospect of the represented research in the further deepening of knowledge about the categorical features of the text in the communicative-pragmatic aspect.

Key words: artistic text, dramatic text, dramatic composition, creolized text, quasi-spontaneous speech, quasi-dialogues, quasi-monologues.

Струк Іванна – кандидат філологічних наук, асистент кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. У доробку науковця є 30 публікацій. Коло наукових зацікавлень: комунікативна лінгвістика, текстологія.

Struk Ivanna – Candidate of Philological Sciences, Assistant of the Department of Modern Ukrainian Language of Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich. There are 30 scientific publications. Research interests: communicative linguistics, textology.

Received: 16.01.2021

Advance Access Published: March, 2021

© I. Struk, 2021

²⁸ Cherniavskaia V. E. Lymphvystyka teksta..., op. cit., P. 89.